

din sec. XVIII a stat deci un *prototip* comun, mai vechi. Cît de vechi? Slaviștii care s-au ocupat de cele două copii ucrainene îl presupun de la sfîrșitul sec. XVI, fără a dispune însă de un criteriu indiscutabil¹. Dar acest criteriu există: este *Cazania I a lui Coresi*, tipărită în 1564 sau puțin după aceea și rămasă necunoscută cercetătorilor versiunii ucrainene.

Comparația pe care am făcut-o între PT și PN, pe de o parte, și CC¹, pe de altă parte, ne-a dezvăluit identitatea aproape absolută de conținut și chiar de expresie dintre cele trei texte. Aceasta ne-a mijlocit explicația cea mai justă a slavonismelor din versiunea românească. Comparația pune însă într-o lumină nouă și problemele legate de caracterul, orientarea ideologică, data și autorul prototipului celor două copii ucrainene, făcînd imposibil de aci înainte studiul aprofundat al acestora fără o comparație minuțioasă cu versiunea românească. E ceea ce vom căuta să arătăm în cele ce urmează.

POSTILLA DE NEAGOVO ȘI CAZANIA I A LUI CORESI

Colaționarea completă a textului CC¹ cu fotocopia textului integral al PN² ne-a dus la concluzia că *în amîndouă avem de a face cu aceeași carte*, care a fost tradusă în românește la jumătatea sec. al XVI-lea și a fost copiată în repetate rînduri de pe prototipul ucrainean, cu succesive modificări și omisiuni. Acestea nu sînt întîmplătoare, ci aparțin copiștilor ucrainieni ortodocși, preocupăți de a face dintr-o scriere impregnată inițial de ideologia calvină o carte de lectură pentru ortodocși. Acest proces de cenzură și purificare în sens ortodox a prototipului n-a putut fi sesizat pînă acum, intrucît PT și PN reprezintă punctul lui final, de unde etapele transformărilor succesive nu mai erau perceptibile. De aceea, cercetătorii PT și PN au crezut că au de a face cu o carte strict ortodoxă³. Cînd punem însă în paralelă textul versiunii românești cu copia ucraineană din 1758, procedeul devine limpede și se poate urmări amănunțit.

La originea PN și PT a stat deci un text identic cu versiunea română tipărită de Coresi în 1564, versiune realizată, după toate indiciile, chiar de pe acest prototip (evident, după una din copiile lui care circulau atunci fără modificările survenite ulterior).

Dacă, la rîndul său, prototipul ucrainean reprezenta o traducere sau o prelucrare a vreuniei din cărțile reformate maghiare sau de altă origine, care circulau în epocă, ori constituia o creație originală a autorului ucrainean, este o problemă ce rămîne să fie rezolvată în viitor⁴. Deocamdată ne limităm să atragem atenția slaviștilor străini asupra faptului că textul românesc, cel mai apropiat de prototip, poate juca un rol esențial în rezolvarea acestei probleme.

¹ Vezi mai jos, p. 251—252

² Mulțumim și pe această cale D. r. I. B o l d i ș, directorul Bibliotecii Academiei Slovace de Științe din Bratislava, pentru procurarea fotocopiei *Postillei de Neagovo* și tov. Ica G o m b o ș — Biblioteca Universitară din Cluj — și Direcției Bibliotecii de Stat din București, pentru procurarea fotocopiei cărții de predici în limba maghiară din 1563 a diaconului calvin Juhasz Peter Meliusz din Debrețin.

³ A. L. P e t r o v, *Отзвук реформации в Русском Подкарпатии*, Praga, 1921, p. 32 și 34—35; L. D e s z ö, *К вопросу о венгерских заимствованиях в закарпатских памятниках XVI—XVIII вв.*, în «Studia slavica», I, 1958, și același, *A karpataljai irodalom kezdetei — Nyakovai Posztilla*, în «Filologiai Közlemények», Budapest, 1963, 1/2, p. 157.

⁴ Numeroasele slavonisme, titlurile în limba slavonă și identitatea textuală de conținut a *Cazaniei I* din 1564 cu versiunea slavă din postilele de Tekovo și de Neagovo ne duc la concluzia că toate aceste versiuni au un *original comun*. Acest original nu poate fi versiunea românească, din cauza puternicei influențe slave, care se manifestă în structura frazei, în topică și în lexic. S-au reprodus din originalul slav chiar prepoziții ca *na* «spre» și conjuncții ca *i* «și» etc.